Encyclopedia of Economic Law Journal
Homepage: https://lawecon.um.ac.ir

Feasibility of personal data transfer during mergers and acquisitions

Nasrin Tabatabai Hesari[1]* , Amir mohammad Ghorban nia[2]

1. *Associate Professor, Department of Law, University of Tehran, Tehran, Iran.*
2. *Master of Private Law, Department of Law, University of Tehran, Tehran, Iran.*

(- Corresponding Author Email: nasrintaba@ut.ac.ir)*

Received: 2025-05-05
Revised: 2025-08-02
Accepted: 2025-08-26
Available Online: 2025-09-22

How to cite this article:
Tabatabai Hesari, N; Ghorban nia, A.M. (2025). Feasibility of personal data transfer during mergers and acquisitions. Encyclopedia of Economic Law Journal, 32 (27): (133-152) (in Persian with English abstract). https://doi.org/10.22067/economlaw.2025.92401.1432

1. INTRODUCTION

Corporate restructuring through mergers and acquisitions (M&A) has long been a vital strategy for businesses seeking growth, diversification, and competitive advantage. Companies often engage in these processes to gain access to new markets, innovative technologies, and a broader portfolio of tangible and intangible assets. Traditionally, these assets include physical infrastructure, intellectual property rights, brand equity, and financial capital. However, in the current data-driven digital economy, digital assets–particularly personal data–have emerged as a core component of corporate value.

In today's interconnected world, data is widely recognized as the "new oil"–a key economic driver that powers digital innovation and operational efficiency. Among the various forms of data, personal data has attained unique importance due to its widespread application in shaping business strategies. It plays a pivotal role in enhancing customer experience, optimizing targeted advertising, generating predictive insights through analytics, and enabling the development of artificial intelligence tools.

Notably, personal data not only contributes to financial valuation during due diligence processes but also often determines the success or failure of the post-merger integration. As such, acquiring companies are increasingly interested in the quality, scope, and transferability of personal data held by target firms. However, unlike traditional corporate assets, personal data is not freely alienable or unconditionally transferrable; it is intricately bound to individual privacy rights and subject to complex legal and ethical standards.

The evolving regulatory landscape presents a multifaceted challenge. In jurisdictions such as the European Union (EU), the General Data Protection Regulation (GDPR) places stringent restrictions on the collection, use,

THIS WORK IS LICENSED UNDER A CREATIVE COMMONS ATTRIBUTION 4.0 INTERNATIONAL LICENSE

and transfer of personal data, particularly in the context of M&As. In contrast, the United States adopts a more fragmented, sectoral, and market-oriented approach, emphasizing economic utility while still acknowledging privacy risks. In jurisdictions like Iran, the absence of a comprehensive data protection regime further complicates the situation, leading to a reliance on contractual mechanisms and general legal principles to govern data transfers.

As personal data increasingly becomes a strategic asset for corporate growth, its classification as a transferrable asset in M&A deals raises fundamental questions of legality, legitimacy, and ethical responsibility. This research explores whether and under what conditions personal data can be legally transferred during such transactions.

2. PURPOSE

The primary purpose of this study is to address a critical and increasingly relevant legal question: Is the transfer of personal data permissible and enforceable within the framework of corporate mergers and acquisitions, especially when data constitutes a significant part of the target company's value? More specifically, the research investigates whether such data—which is simultaneously an economic asset and a protected category of information—can be transferred in a manner consistent with prevailing legal standards and ethical expectations.

This inquiry is especially important given the dual character of personal data. It represents both a commercial resource capable of generating revenue and competitive advantage, and a sensitive category of information subject to legal safeguards grounded in fundamental human rights. Thus, any analysis of data transfer in M&A deals must reconcile these competing dimensions.

Moreover, this research seeks to shed light on how different jurisdictions have addressed this tension, and what lessons may be drawn for policymakers, corporate counsel, and data protection officers.

3. METHODOLOGY

This study adopts a descriptive-analytical methodology, combining doctrinal legal research with comparative analysis. The research draws from a wide array of written and digital library resources, including statutes, judicial decisions, regulatory guidance, academic commentary, and corporate practices.

By comparing legal frameworks from the European Union, the United States, and Iran, the study identifies both convergences and divergences in how different legal systems conceptualize and regulate the transfer of personal data in corporate restructuring processes. Special attention is given to the legal doctrines of data ownership, consent, data subject rights, and the contractual and technical safeguards necessary to legitimize such transfers.

4. FINDINGS

4-1. Economic and Corporate Interests

In market-oriented jurisdictions such as the United States, the economic rationale for data transfer in M&A transactions is frequently prioritized. The transfer of personal data is often viewed through the lens of economic efficiency and value maximization. This perspective aligns with the general principle of freedom of contract and the legal capacity of corporations to acquire and dispose of assets, including intangible ones.

Contractual provisions, including privacy policies, data-sharing agreements, and terms of service, often serve as the legal basis for data transfer. While the U.S. lacks a unified federal data protection law, sector-specific regulations such as the Health Insurance Portability and Accountability Act (HIPAA) and the California Consumer Privacy Act (CCPA) impose certain restrictions. Nevertheless, the overall orientation remains supportive of data mobility, especially when accompanied by notice and opt-out mechanisms.

4-2. Regulatory Stringency in the European Union

The EU's GDPR sets a high standard for the lawful transfer of personal data in M&A scenarios. Under GDPR, data transfers require a lawful basis under Article 6 and must comply with the principles of purpose limitation, data

minimization, and accountability. Moreover, Article 7 emphasizes the need for freely given, specific, informed, and unambiguous consent, which may be difficult to secure in the context of bulk data transfers during M&A transactions.

Importantly, the GDPR considers the interests of the data subject to outweigh purely economic considerations. The principle of "privacy by design and by default" mandates that companies integrate data protection into their business processes, including due diligence and post-merger integration. Additionally, cross-border data transfers are restricted unless adequate safeguards are in place, such as standard contractual clauses or binding corporate rules.

4-3. Emerging Legal Framework in Iran

Iran presents a developing case where personal data regulation remains fragmented. While the Constitution guarantees a general right to privacy, and the Electronic Commerce Law includes provisions on data confidentiality, Iran lacks a standalone comprehensive data protection statute similar to the GDPR or the CCPA.

As a result, companies primarily rely on contracts, internal policies, and sector-specific rules to manage data during M&A transactions. This legal vacuum increases transaction risks and creates ambiguity regarding the permissibility and limitations of personal data transfers. The draft Personal Data Protection Bill in Iran, if enacted, could introduce more clarity and align the national framework with international standards.

4-4. Challenges of Ownership and Consent

A central legal challenge in the transfer of personal data is the issue of ownership. Unlike traditional assets, personal data is not "owned" by companies in an absolute sense. Instead, it is subject to the ongoing control and rights of the data subject. This fundamental difference alters the legal nature of transactions involving personal data, requiring companies to treat it as a right-based interest rather than a commodity.

Consequently, obtaining meaningful consent becomes a legal necessity. In large-scale M&A transactions, where thousands or millions of data subjects are involved, securing individual consent retroactively can be impractical, raising questions about the validity of bulk transfers. Failure to obtain such consent can render the transaction unlawful and expose companies to regulatory sanctions and civil liability.

5. Data Security and Confidentiality Requirements

The obligation to maintain data security and confidentiality during the transfer process is a shared concern across jurisdictions. M&A transactions are often characterized by intensive data flows, making them vulnerable to data breaches, leaks, and unauthorized access.

Legal requirements and best practices demand the implementation of technical and organizational measures, including encryption, pseudonymization, and secure access protocols. Due diligence must assess not only the value of data assets but also the risk exposure and compliance history of the target firm regarding data protection. Any negligence in this regard can have severe reputational and legal consequences, including fines and litigation.

5. CONCLUSION

In jurisdictions with free-market orientations, such as the United States, economic analyses and corporate interests may justify the transfer of personal data as part of M&A transactions. However, even within such frameworks, companies must adhere to applicable legal requirements concerning notice, consent, and data security.

In contrast, the European Union's GDPR places significant constraints on the transfer of personal data, prioritizing individual rights and requiring robust legal bases and protective measures. Transfers without sufficient justification or proper safeguards are likely to be deemed unlawful.

In countries with developing legal frameworks, such as Iran, the absence of comprehensive and harmonized data protection legislation creates a grey area. Companies are advised to proceed cautiously, relying on explicit contractual provisions, industry standards, and, where possible, ethical best practices.

The study recommends that companies involved in M&A activities undertake rigorous data mapping and classification exercises prior to initiating transactions. They should establish clear protocols for assessing data-related liabilities and ensure that privacy notices are updated to reflect potential changes in data ownership. Furthermore, data protection authorities should issue sector-specific guidelines to facilitate lawful data transfers during M&A transactions. Cross-border cooperation and international harmonization efforts, such as adequacy decisions or mutual recognition agreements, may also help reconcile divergent legal standards.
Ultimately, as data becomes an indispensable corporate asset, its legal treatment in the context of corporate transactions must evolve in tandem with technological, ethical, and regulatory developments. The legal community must remain proactive in crafting adaptive strategies that protect individual privacy without stifling legitimate business activities.

Keywords: Acquisition, Asset Transfer, Data Ownership, Merger, Privacy.

امکان‌سنجی انتقال داده‌های شخصی ضمن ادغام و تحصیل شرکت‌ها

نسرین طباطبائی حصاری [1*]، امیرمحمد قربان نیا [2]

دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۱۵ | بازنگری: ۱۴۰۴/۰۵/۱۱ | پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۰۴ | انتشار: ۱۴۰۴/۰۶/۳۱

چکیده

از آنجایی‌که در بازارهای مدرن، دارایی‌های دیجیتال از جمله داده‌ها، از اهمیت و کاربرد تجاری بسیاری برخوردارند، بخش بزرگی از موفقیت توسعه خارجی و ادغام و تحصیل شرکت‌ها، به انتقال داده‌ها ضمن این فرایندها گره خورده است؛ لکن اکثر این داده‌ها را داده‌های شخصی کاربران، مشتریان و کارمندان تشکیل می‌دهند. با عنایت به ابهام درمورد مالکیت و کارکرد اقتصادی این نوع خاص از داده‌ها و نگرانی‌های مربوط به حریم‌خصوصی، قابلیت انتقال آن‌ها به‌عنوان دارایی شرکت‌ها، با چالش‌های حقوقی مواجه است. لذا پژوهش حاضر با روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای مکتوب و دیجیتال، ضمن مطالعه تطبیقی مقررات این حوزه در کشورهای پیشرو مثل آمریکا و اتحادیه اروپا در کنار مقررات ایران، به این پرسش اصلی پرداخته است که آیا انتقال داده‌های شخصی به‌عنوان دارایی ضمن ادغام و تحصیل شرکت‌ها ممکن است یا خیر؟ یافته‌های این نوشتار نشانگر این امر است که دلایلی از جمله رویکردهای تحلیل اقتصادی، اهمیت منافع عمومی و لزوم توجه به منافع مشروع شرکت‌ها، در کشورهایی با بازار آزاد، مثل آمریکا، انتقال‌پذیری داده‌های شخصی را توجیه می‌کنند؛ هر چند وجود دغدغه‌های حقوق بشری در قالب موانع قانونی و قراردادی در کنار الزامات فنی و عملی انتقال امن داده‌ها ضمن حفظ محرمانگی، قابلیت انتقال داده‌های شخصی را محدود و نیازمند کسب رضایت اشخاص موضوع داده می‌نمایند.

کلیدواژه‌ها: ادغام شرکت، انتقال دارایی، تحصیل شرکت، حریم‌خصوصی، مالکیت داده‌ها.

۱. دانشیار، گروه حقوق خصوصی و اسلامی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. (نویسنده مسئول، Email: nasrintaba@ut.ac.ir)
۲. دانش آموخته کارشناسی ارشد، حقوق خصوصی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

مقدمه

در نگاه مدرن، بازارهایی سودآور تلقی می‌شوند که رقبا و بازیگران فعالی دارند (Alborzi, 1382: 72). از این رو، بسیاری از شرکت‌های کوچک برای بقا و حفظ رقابت‌پذیری، به توسعه خویش روی می‌آورند (Razavi et al, 1398: 4). این توسعه گاه از طریق روش‌های بیرونی شامل ادغام و تحصیل محقق می‌شود. فرایندهای اخیر نه‌تنها در حوزه حقوق رقابت و بازار، بلکه در ابعاد مالی، فنی و حقوقی از جمله در زمینه انتقال دارایی‌ها، پیچیدگی‌هایی دارند. در این فرایندها، تمام یا بخشی از دارایی‌ها، حقوق و تعهدات یک شرکت به شرکت دیگر منتقل می‌شود.

در خصوص انتقال اموال سنتی مانند اموال منقول و غیرمنقول و حقوق و تعهدات متعارف، به‌سبب وجود قوانین روشن و رویه‌های تثبیت‌شده، مشکلات کمتر است. اما در خصوص دارایی‌های نامشهود، به‌ویژه داده‌ها و اموال دیجیتال، چالش‌ها و ابهامات فراوانی وجود دارد. حتی با اینکه انتقال برخی داده‌ها مانند اموال فکری و اسرار تجاری، به‌دلیل قابلیت اثبات مالکیت و وجود قوانین مشخص، کم‌چالش‌تر است، اما انتقال داده‌های شخصی همچنان با موانع حقوقی متعددی روبروست.

در بازارهای دیجیتال امروز، داده‌های شخصی به‌واسطه کارکردهای راهبردی و اقتصادی، از جمله تحلیل بازار، تحقیق و توسعه، تبلیغات هدفمند، بازاریابی، شناسایی نیاز مشتریان، تصمیم‌گیری خودکار و تسریع فرایندها، از مهم‌ترین دارایی‌های شرکت‌ها به‌شمار می‌آیند. به همین دلیل، توان بهره‌برداری و انتقال این داده‌ها در فرایندهای ادغام و تحصیل، نقشی اساسی در موفقیت معامله، ارزیابی شرکت و تعیین ارزش آن دارد. با این حال، داده‌های شخصی به‌علت پیوند مستقیم با حقوق بنیادین، هویت فردی و حریم خصوصی اشخاص، تفاوت‌های بنیادینی با سایر دارایی‌ها دارند و همین امر، انتقال آن‌ها را حتی در چارچوب‌های قانونی و تجاری پیچیده می‌سازد. در نتیجه، پرسش‌هایی درباره امکان و شرایط چنین انتقالی مطرح می‌شود. از یک سو، ادغام و تحصیل بر تجمیع کلیه منابع و دارایی‌های شرکت‌ها استوار است و داده‌های شخصی نیز با ارزش تجاری بالا، بخشی از این منابع‌اند. از سوی دیگر، به‌دلیل نگرانی‌های مرتبط با حریم خصوصی، این داده‌ها را نمی‌توان صرفاً دارایی اقتصادی دانست. بنابراین، بررسی امکان انتقال داده‌های شخصی در چارچوب این فرایندها، اهمیت ویژه‌ای دارد.

پژوهش حاضر، با روش توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر منابع مکتوب و دیجیتال کتابخانه‌ای، تلاش دارد تا با نگاهی تطبیقی به مقررات اتحادیه اروپا، ایالات متحده و ایران، به این پرسش‌ها پاسخ دهد: آیا داده‌های شخصی، که با حقوق اشخاص پیوند دارند، می‌توانند به‌عنوان دارایی‌های شرکت منتقل شوند؟ یا ویژگی‌های ذاتی آن‌ها مانع چنین انتقالی است؟ هر یک از رویکردهای اقتصادی و حقوق بشری چه نقشی در این زمینه ایفا می‌کنند؟ فرضیه پژوهش آن است که در نظام‌هایی مانند اتحادیه اروپا، به‌دلیل اولویت حریم خصوصی، محدودیت‌های بیشتری برای انتقال داده‌ها وجود دارد؛ درحالی‌که در نظام‌هایی چون آمریکا، با محوریت اقتصاد آزاد، چنین محدودیت‌هایی کمتر است. برای بررسی این فرضیه، مقاله از دو بخش اصلی تشکیل شده است؛ نخست: ادغام و تحصیل شرکت‌ها و نقش داده‌ها در این فرایندها؛ دوم: امکان انتقال داده‌های شخصی، که خود در دو قسمت به دلایل توجیهی و موانع انتقال می‌پردازد. از نظر زمانی، تمرکز بر منابع عمدتاً پس از سال ۲۰۱۸، و از نظر مکانی، محدود به حقوق اتحادیه اروپا، آمریکا و ایران است. همچنین باید تأکید شود که از نظر موضوعی، این مقاله به بررسی مراحل و تشریفات انتقال نمی‌پردازد، بلکه تنها امکان یا عدم امکان انتقال داده‌های شخصی در چارچوب ادغام و تحصیل شرکت‌ها را بررسی می‌نماید.

پیشینه پژوهش

با توجه به نوظهور بودن موضوع و بی‌توجهی قانون‌گذار ایران به مسائل مرتبط با داده‌های شخصی، وضعیت حقوقی این داده‌ها در فرض ادغام و تحصیل شرکت‌ها همچنان ناشناخته باقی مانده است. اگرچه طرح‌ها و لوایح متعددی در این حوزه مطرح شده‌اند، اما به‌دلیل سرنوشت نامشخص آن‌ها، در قوانین و منابع فارسی، به‌ویژه در مقالات و پایان‌نامه‌ها، بحث مستقیمی در این زمینه دیده نمی‌شود. اغلب منابع یا به ادغام و تحصیل از منظر حقوق رقابت پرداخته‌اند یا به مباحث کلی حفاظت از داده‌های شخصی. همچنین موضوع مالکیت داده‌ها عمدتاً در چارچوب فقهی و با تکیه بر مفهوم مالیت مطرح شده است. بیشتر پایان‌نامه‌های مرتبط نیز به حوزه‌های فنی و مهندسی تعلق دارند و بر جنبه‌های تکنیکی و الزامات فنی حفاظت از داده‌ها تمرکز می‌کنند.

از این‌رو، با وجود منابع متعدد فارسی درباره داده‌های شخصی، خلأ حقوقی در خصوص جنبه‌های خاصی مانند انتقال داده‌ها در فرایندهایی نظیر ادغام و تحصیل مشهود است. برای مثال، برخی کتاب‌های فارسی درباره حقوق داده‌ها[1]، اصول کلی پردازش را شرح داده‌اند و برخی دیگر از منظر حقوق رقابت[2]، مفاهیمی کلی درباره داده‌ها مطرح کرده‌اند. این مطالب بیشتربه صورت پراکنده در مقالات نیز تکرار شده‌اند[3]. البته در یک مقاله[4] به مبانی تبادل داده‌ها با تمرکز بر مالکیت و رضایت اشاره شده، درحالی‌که پژوهش حاضر به‌صورت خاص به تبادل داده‌ها در قالب ادغام و تحصیل می‌پردازد؛ فرایندی که ویژگی‌ها و چالش‌های خاص خود را دارد. از سوی دیگر، این نوشتار رویکردی کاربردی‌تر اتخاذ کرده و ضمن تحلیل مبانی توجیهی و موانع انتقال داده‌ها، به ابعاد فنی این موضوع نیز پرداخته است.

بنابراین، منابع فارسی موجود بیشتر محدود و غیرمستقیم‌اند[5] و تکیه اصلی این پژوهش بر منابع خارجی است که در ادامه به آن‌ها ارجاع خواهد شد. البته حتی در منابع خارجی نیز، بحث مستقیم درباره موضوع مورد نظر اندک است و معمولاً از زاویه حقوق رقابت یا اقدامات فنی و عملی در چارچوب مشاوره‌های حقوقی مرتبط با ادغام و تحصیل مطرح می‌شود؛ بدون آن‌که به مبانی نظری موضوع بپردازند.

بخش اول. توسعه خارجی شرکت و نقش داده‌های شخصی در این فرایندها

بررسی حقوقی انتقال داده‌ها در فرایندهایی مانند ادغام و تحصیل، نیازمند درک دقیق پیوند متقابل میان ساختار حقوقی شرکت‌ها و داده‌های تحت اختیار آن‌ها است. از یک سو، تغییراتی که در نتیجه ادغام یا تحصیل رخ می‌دهد، اعم از تغییر شخصیت حقوقی و مدیریت یا کنترل داده‌ها، مستقیماً بر سرنوشت داده‌های موجود اثر می‌گذارد. از سوی دیگر، داده‌های شخصی به‌عنوان دارایی، خود به یکی از عناصر کلیدی در رشد بیرونی شرکت‌ها بدل شده‌اند. این داده‌ها در تحلیل بازار، ارزیابی عملکرد، بررسی پیشنهادات، تصمیم‌سازی و مذاکرات مرتبط با ادغام و تحصیل نقش اساسی دارند. همچنین، گستره و کیفیت داده‌های موجود نزد شرکت‌ها می‌تواند در ارزش‌گذاری معاملاتی و ایجاد انگیزه برای طرف‌های خواهان ادغام یا تحصیل تأثیرگذار باشد.

۱. توسعه خارجی شرکت‌ها

توسعه فعالیت‌های شرکت‌های تجاری معمولاً به دو روش صورت می‌گیرد. در روش نخست، شرکت با افزایش نیروی انسانی، خرید یا اجاره تجهیزات، وسایل حمل‌ونقل و دیگر دارایی‌ها و همچنین کاهش نقش واسطه‌ها، ظرفیت تولید و سودآوری خود را افزایش می‌دهد. این روش را توسعه داخلی[6] می‌نامند. در مقابل، شرکت ممکن است با یک یا چند شرکت دیگر ادغام شود یا کنترل یک شرکت دیگر را در اختیار گیرد که از آن با عنوان توسعه خارجی[7] یاد می‌شود. (Rejali et al, 1392: 72)

در حقوق انگلستان، ادغام به حالتی گفته می‌شود که کنترل دو یا چند شرکت، به‌ویژه شرکت‌های سهامی، تحت سلطه یک شرکت واحد قرار می‌گیرد. (Clarkson & Miller, 1982: 339) در قانون درآمد داخلی ایالات متحده[8] نیز ادغام شامل انتقال دارایی‌ها،

---

۱. انصاری، باقر. (۱۳۸۷). آزادی اطلاعات، چاپ اول، دادگستر، تهران/ انصاری، باقر. (۱۳۹۰). حقوق حریم خصوصی، چاپ سوم، سمت، تهران/ انصاری، باقر. (۱۴۰۲). حقوق داده ها، اصول پردازش داده‌های شخصی، چاپ اول، شرکت سهامی انتشار، تهران/ انصاری، باقر. (۱۳۹۳). حقوق رسانه، چاپ پنجم، سمت، تهران/ انصاری، باقر و عطار، شیما و صالحی، امیرحسین. (۱۴۰۲). حقوق داده‌ها و هوش مصنوعی، مفاهیم و چالش‌ها، چاپ دوم، شرکت سهامی انتشار، تهران/ انصاری، باقر و عطار، شیما. (۱۴۰۲). حقوق کاربران فضای مجازی، چاپ اول، شرکت سهامی انتشار، تهران/ نخجوانی، نرگس. (۱۴۰۰). حقوق حمایت از داده‌های شخصی، چاپ اول، کتاب طه، قم.

۲. رهبری، ابراهیم. (۱۳۹۲). حقوق انتقال فناوری، چاپ اول، سمت، تهران/ رهبری، ابراهیم و حسنی سنگانی، وحید. (۱۳۹۸). حقوق رقابت در عرصه مالکیت‌های فکری، چاپ اول، جلد اول و دوم، سمت، تهران.

۳. به مقالات مذکور در متن پژوهش حاضر ارجاع داده شده است.

۴. اسماعیلی، محسن و نریمان پور، مهدی. (۱۴۰۳). مبانی حقوقی تبادل داده‌های شخصی (مطالعه تطبیقی در مقررات عمومی حفاظت از داده اتحادیه اروپا و حقوق ایران)، حقوق اسلامی، ۲۱(۸۲)، ۱۲۳-۱۶۵.

۵. تنها منبع فارسی موجود در این زمینه، پایان‌نامه‌ای (قربان نیا، امیرمحمد. (۱۴۰۳). وضعیت حقوقی داده‌های اشخاص در فرض تملک و ادغام شرکت‌ها، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، حقوق خصوصی، دانشگاه تهران) است که به شکل مستقیم به بحث مذکور می‌پردازد.

6. Internal Growth
7. External Growth
8 Internal Revenue Code 1986.

سرمایه یا سهام شرکت فروشنده در قبال پول یا سهام شرکت خریدار، یا ترکیب‌هایی است که طبق قوانین ایالتی انجام می‌شود. (Stebbins & Hartmann, 2025) بر اساس ماده ۳ مقرره ۲۰۰۴ اتحادیه اروپا[9] نیز، ادغام هنگامی رخ می‌دهد که دو یا چند شرکت مستقل با یکدیگر ترکیب شوند یا یک یا چند شرکت، کنترل مستقیم یا غیرمستقیم شرکت(های) دیگر را به‌دست آورند. در آخر و در حقوق ایران، بند ۱۶ ماده ۱ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴، ادغام را فرایندی می‌داند که در آن چند شرکت با محو شخصیت حقوقی خود، شخصیت جدیدی ایجاد می‌کنند یا در شخصیت موجود دیگری جذب می‌شوند.[10] نکته مهم در ادغام، کسب مدیریت و کنترل بر شرکت هدف است؛ صرفاً بهره‌برداری مالی، بدون کنترل مدیریتی، ادغام محسوب نمی‌شود. (Kusstatscher & Cooper, 2005: 20) اما در تحصیل، یک شرکت با به‌دست آوردن سهام کنترلی یا مالکیت عمده دارایی‌های شرکت هدف، بر آن تسلط می‌یابد. در این حالت، شخصیت حقوقی شرکت هدف معمولاً حفظ می‌شود و تنها ساختار مدیریتی و کنترلی آن دستخوش تغییر می‌گردد. (DePamphilis, 2018: 21)

با استناد به تعاریف بالا، می‌توان سه اثر مهم ادغام و تحصیل را برشمرد:

۱. تغییر در شخصیت حقوقی شرکت‌ها؛ که در ادغام با محو شخصیت حقوقی شرکت هدف و در تحصیل با بقای آن به شکل شرکت تابعه یا انحلال احتمالی به تصمیم مدیران جدید نمود می‌یابد (Miller, 2008: 339).

۲. انتقال دارایی‌ها؛ شامل تمام دارایی‌ها در ادغام و تمام یا بخشی از اموال یا سهام در تحصیل،

۳. انتقال حقوق و تعهدات؛ به‌ویژه نسبت به قراردادها یا اموال منتقل‌شده، از مدیران سابق به مدیران جدید (Rejali et al, 1392: 80-100)

در این میان، دو اثر اخیر یعنی انتقال دارایی‌ها و قائم‌مقامی، اهمیت ویژه‌ای در خصوص داده‌های شخصی در اختیار شرکت‌ها دارد. با توجه به زبان کلی قوانین و منابع علمی درباره انتقال تمام دارایی‌های شرکت، این پرسش مطرح می‌شود که آیا داده‌ها نیز، اعم از داده‌های مالی، اسرار تجاری، اطلاعات اموال فکری، کلان‌داده‌ها، پایگاه‌های داده و داده‌های اشخاص حقیقی مانند کارکنان، کاربران و مشتریان، قابل انتقال هستند؟ به عبارت دیگر، آیا این داده‌ها می‌توانند: ۱. در ادغام به‌طور واقعی منتقل شوند و ۲. در تحصیل دارایی، قابل خریداری تلقی گردند؟ پاسخ به این پرسش منوط به پذیرش داده‌های شخصی به‌عنوان دارایی یا اموالی تحت اختیار شرکت است؛ موضوعی که در ادامه بررسی خواهد شد. در صورت پذیرش این امر، اثر مهم دیگری نیز به‌وجود می‌آید: کلیه حقوق و تعهدات شرکت نسبت به این داده‌ها، از جمله قراردادهای مربوط به جمع‌آوری و پردازش آن‌ها (نظیر خط‌مشی‌های حریم خصوصی)، با انحلال شرکت قبلی و در قالب قائم‌مقامی، به شرکت جدید منتقل می‌شود که البته از حیطه موضوعی این پژوهش خارج است.

۲. بررسی داده‌های شخصی به‌عنوان دارایی شرکت‌ها

برای بررسی امکان انتقال داده‌های شخصی در فرایندهایی چون ادغام و تحصیل، ابتدا باید وضعیت حقوقی این داده‌ها در چارچوب مفاهیم دارایی و مال روشن شود. گام نخست در این مسیر، تعریف داده‌های شخصی و تعیین حدود مفهومی آن‌هاست.

در مقررات عمومی حفاظت از داده‌های اتحادیه اروپا[11] که از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین اسناد در حوزه حمایت از داده‌ها به‌شمار می‌رود، داده شخصی در بند ۱ ماده ۴ به‌عنوان «هرگونه اطلاعات مرتبط با شخص حقیقی شناسایی‌شده یا قابل‌شناسایی» تعریف شده است. شخص قابل‌شناسایی نیز کسی است که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم، به‌ویژه با ارجاع به شناسه‌هایی نظیر نام، شماره شناسایی، داده‌های مکانی، شناسه آنلاین یا ویژگی‌های خاص جسمی، روانی، ژنتیکی، اقتصادی یا اجتماعی، قابل شناسایی باشد.

در نظام حقوقی ایران نیز تلاش‌هایی برای ارائه تعریف صورت گرفته است. بند «ب» ماده ۱ قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات،

---

9. *Council Regulation (EC) No 139/2004 EU Merger Regulation (EUMR)*

۱۰. *در اکثر منابع، تحصیل ذیل یکی از انواع ادغام تحت‌عنوان ادغام عملی تعریف می‌شود. ادغام عملی یعنی خرید سهام و یا تحصیل دارایی شرکت دیگر، بدون محو شخصیت حقوقی شرکت هدف. با این حال باید توجه داشت که در فرایند تحصیل، شرکت خریدار به طور رسمی سهام یا دارایی‌های شرکت هدف را به‌دست می‌آورد؛ ولی در ادغام عملی، یک شرکت بدون انجام مراحل رسمی ادغام، دارایی‌ها یا سهام شرکت دیگری را کسب می‌کند، به طوری که در عمل، با کسب تمام دارایی ها، شرکت هدف در شرکت اول ادغام می‌گردد. لذا تحصیل فرایندی رسمی و قانونی است که نیاز به تأیید سهامداران و نهادهای نظارتی دارد ولی ادغام عملی به منظور دستیابی به کنترل عملیاتی و مدیریتی شرکت هدف است که بدون طی مراحل پیچیده قانونی انجام می‌شود. لذا رویه منابع علمی و قانونی در عدم تفکیک میان ادغام و تحصیل از این جهت قابل انتقاد است.*

11. *E.U. General Data Protection Regulation (GDPR) 2016*

گرچه تعریف دقیقی ارائه نمی‌دهد، اما مصادیقی مانند نام و نام خانوادگی، نشانی محل سکونت و کار، وضعیت خانوادگی، عادت‌های فردی، ناراحتی‌های جسمی، شماره حساب بانکی و رمز عبور را به‌عنوان داده‌های شخصی برشمرده است. تعاریف مشابهی با تعریف اروپایی داده‌های شخصی نیز در ماده ۱ پیش‌نویس لایحه حمایت از داده‌ها و حریم خصوصی در فضای مجازی، ماده ۲ طرح الزام به انتشار داده و اطلاعات و طرح حفاظت از داده‌های شخصی (هردو مصوب ۱۴۰۳) ارائه شده است.

با در نظر گرفتن این تعاریف، داده‌های شخصی نوعی اطلاعات منتسب به اشخاص حقیقی‌اند که، در بسیاری از موارد، در اختیار شرکت‌ها قرار دارند و واجد ارزش اقتصادی، تحلیلی و تجاری هستند. ازاین‌رو، بررسی امکان انتقال آن‌ها مستلزم تعیین جایگاه این اطلاعات در ساختار دارایی‌های شرکت است. دارایی، مفهومی عام می‌باشد که اقسام مختلفی را دربرمی‌گیرد که یکی از مهم‌ترین آن‌ها «اموال» است. با توجه به ویژگی‌های خاص داده‌های شخصی، تنها قالب قابل تصور برای تحلیل حقوقی آن‌ها در چارچوب دارایی‌های شرکت نیز همین قسم می‌باشد. بنابراین، در ادامه تلاش می‌شود ابتدا با مروری بر مباحث نظری و عرفی، امکان شناسایی داده‌های شخصی به‌عنوان مال بررسی شود تا زمینه تحلیل امکان انتقال آن‌ها در فرایندهای ادغام و تحصیل فراهم آید.

از منظر حقوقی، مال به چیزی گفته می‌شود که دو ویژگی اساسی داشته باشد: اول، مفید بوده و نیاز مادی یا معنوی را برآورده سازد؛ دوم، قابلیت اختصاص یافتن به شخص یا گروه معینی را داشته باشد (Katouzian, 1398: 9). تعاریف دیگر نیز مال را چیزی می‌دانند که دارای ارزش دادوستد و مبادله باشد و بتوان در برابر آن پول یا مال دیگری دریافت کرد (Emami, 1377: 19). همچنین می‌توان گفت مال چیزی است که انسان بتواند از آن بهره‌مند شده و امکان تملک آن فراهم باشد. البته برخی معیارهای دیگر نیز، از جمله کارکرد و ارزش قانونی، عقلایی، و شرعی در ایران برای مال بودن یک چیز، متصور است (Adl, 1385: 31). این تعاریف در نظام‌های حقوقی مختلف و رویه قضایی به‌طور گسترده پذیرفته شده‌اند.[۱۲]

با توجه به این معیارها، داده‌های شخصی در بسیاری موارد واجد ویژگی‌های یک مال هستند. این داده‌ها کارکردهای مشخص و ارزش اقتصادی و عقلایی دارند (Bahmanpouri et al, 1393: 238-242). حتی اطلاعات افراد عادی نیز می‌تواند در بازار داده‌ها قابل استفاده و تبادل باشد (Singh, 2016: 138). موفقیت کسب‌وکارهای نوآورانه به حجم و کیفیت داده‌های شخصی در دسترس آن‌ها وابسته است و همین امر موجب تلاش گسترده بخش‌های عمومی و خصوصی برای جمع‌آوری و پردازش این داده‌ها شده است. علاوه بر این، داده‌های شخصی معمولاً قابل انتساب به افراد معین بوده و این انتساب، شرط مهم دیگری برای مال بودن آن‌هاست. بنابراین، در عرف کنونی، تردیدی در مال بودن داده‌های شخصی وجود ندارد (Latifzadeh, 1401: 367). از منظر قانونی نیز، نشانه‌هایی از پذیرش مالیت داده‌ها در نظام حقوقی ایران دیده می‌شود. ماده ۶۵ قانون تجارت الکترونیکی به ارزش مادی اطلاعات و اسرار تجاری اشاره دارد و مواد ۷۴۲، ۷۴۳ و ۷۵۳ قانون مجازات اسلامی اصلاحی ۱۴۰۳، ضمن جرم‌انگاری برخی اعمال، به قابلیت معامله داده‌ها پرداخته‌اند. همچنین، مواد ۸ و ۱۲ قانون جرائم رایانه‌ای با جرم‌انگاری تخریب و سرقت داده‌ها، که در ماهیت مستلزم مال بودن است، مؤید همین دیدگاه‌اند. البته داده‌ها با اموال سنتی تفاوت دارند و در بسیاری کشورها، در زمره اموال ناملموس با ماهیت دیجیتال دسته‌بندی می‌شوند. (Van Erp, 2023: 11)

با وجود امکان شناسایی داده‌ها به‌عنوان «مال»، درباره امکان اعمال مالکیت بر آن‌ها اتفاق نظر وجود ندارد. دیدگاه موافق، که بیشتر از نظام حقوقی آمریکا سرچشمه می‌گیرد (Purtova, 2009: 508) [۱۳]، قائل به اعمال حق مالکیت بر داده‌های شخصی از طریق کنترل و دسترسی کامل افراد به داده‌های مربوط به خود (بر پایه اصولی شبیه به اصل تسلیط در حقوق ایران) است. این رویکرد، راه را برای

---

۱۲. پاورقی: این مسئله از مداقه در منابع ذیل قابل استنباط است:

A. In U.S. (1. United States Code (U.S.C. (28 U.S.C. § 3002(12) – Definitions (Property) 2. Kaiser Aetna v. United States (444 U.S. 164 [1979])).

B. In E.U. (Charter of Fundamental Rights of the European Union, Article 17 – Right to property)

C. In U.K. (1. Theft Act 1968 Section 4 – "Property" 2. Oxford v Moss [1979] 68 Cr App R 183)

D. In Germany (Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) – German Civil Code § 90 – Begriff der Sache)

E. In France (Code civil (Civil Code of France Article 544).

۱۳. در حقوق آمریکا به‌دلیل ناتوانی قوانین مربوط به داده‌ها در تأمین حریم‌خصوصی اطلاعاتی افراد، ایده‌ی مالکیت بر داده‌ها و تجاری‌سازی آن‌ها، بیش از هرجای دیگری مطرح شد و مورد توجه قرار گرفت.

تجاری‌سازی داده‌ها و امکان ورود آن‌ها به عرصه معاملات و انتقال هموار می‌سازد.

در همین راستا برخی نظریه‌پردازان، تلقی مالکانه از داده‌های شخصی را واجد کارکردهای اصلاحی می‌دانند. به باور آنان، اگر افراد مالکان قانونی داده‌های خود تلقی شوند، شرکت‌ها ناچار خواهند بود هزینه‌های اجتماعی ناشی از جمع‌آوری و استفاده وسیع از داده‌ها را در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی‌شان وارد کنند (Samuelson, 1995: 8).

چنین درونی‌سازی‌ای می‌تواند موجب بازاندیشی در مدل‌های تجاری مبتنی بر گردآوری بی‌حد داده‌ها شود و شرکت‌ها را به سمت استفاده مسئولانه‌تر از داده‌ها سوق دهد. از منظر اقتصادی نیز این دیدگاه می‌تواند قیمت‌گذاری داده‌ها را عادلانه‌تر کرده و انگیزه شرکت‌ها برای استخراج بی‌رویه اطلاعات کاربران را کاهش دهد (YING, 2021: 189). از حیث کنترلی نیز، این رویکرد بیشترین میزان اختیار را به افراد می‌دهد و زمینه‌ساز تعاملات دوطرفه مبتنی بر رضایت آگاهانه است (Bergelson, 2005: 19).

با این حال، گروهی دیگر نسبت به کارآمدی اقتصادی این الگو ابراز تردید کرده‌اند. به‌ویژه آنکه بازار حریم خصوصی در عمل ناکاراست. برای مثال و در فرض تجاری‌سازی داده‌ها، شرکت‌ها توانایی تفکیک قیمت بر اساس میزان اهمیت حریم خصوصی[۱۴] برای کاربران را ندارند. کاربران اغلب تنها با انتخابی دوگانه مواجه‌اند: یا داده‌های خود را با قیمت واحد و از پیش‌تعیین‌شده ارائه دهند یا از آن صرف‌نظر کنند. این سازوکار تفاوت میان افراد حساس به حریم خصوصی و دیگران را نادیده می‌گیرد (Schwartz, 2004: 2077).

از سوی دیگر، شواهد حاکی از آن است که کاربران درک دقیقی از ارزش واقعی داده‌های شخصی‌شان ندارند و نمی‌دانند که در برابر خدمات یا مشوق‌های ظاهراً رایگان، چه اطلاعات ارزشمندی را واگذار می‌کنند؛ گاه حتی ارزش داده‌ها فراتر از خدمت دریافتی است. علاوه بر این، آگاهی عمومی نسبت به شیوه‌های پردازش داده بسیار محدود است و اغلب افراد از پیامدهای اشتراک‌گذاری داده‌ها باخبر نیستند. ترکیب این ناآگاهی با عدم تقارن اطلاعاتی میان کاربران و شرکت‌ها، و بهره‌برداری این شرکت‌ها از جهت‌گیری‌های روان‌شناختی، منجر به انتخاب‌هایی می‌شود که عملاً با منافع فردی در تضاد هستند (Galli, 2021).

از منظر حقوقی نیز، بررسی قوانین حمایت از داده‌های شخصی در سطح جهانی نشان می‌دهد که، نخست: حقوق اعطاشده به افراد، محدودتر از حقوق ناشی از مالکیت سنتی است و دوم: برخی از این حقوق، با قواعد مالکیت و انتقال اموال ناسازگارند. برای نمونه، حق بازپس‌گیری رضایت یا درخواست حذف داده‌ها با اصل لزوم قرارداد، در فرض پذیرش مالکیت، در تعارض است (Esmaeili & Narimanpour, 1403: 131-152).

از همین‌رو، منتقدان مالکیت سنتی بر داده‌های شخصی بر این باورند که حقوق ناظر به داده‌ها باید در چارچوب مقررات خاص حمایت از داده‌ها یا اسناد حقوق بشری و مرتبط با حریم خصوصی تفسیر شوند، نه قواعد سنتی مالکیت و قرارداد. دلیل این دیدگاه، پیوند بنیادین داده‌های شخصی با کرامت انسانی، حریم خصوصی و حقوق بشر است. در نتیجه، پذیرش مالکیت و امکان معامله آزاد داده‌ها، ممکن است به تقلیل این داده‌ها به صرف اموال اقتصادی منجر شود، در حالی که داده‌ها به‌دلیل ویژگی‌های غیررقابتی، غیرانحصاری و قابلیت استفاده همزمان توسط افراد متعدد، با اصول و ویژگی‌های مالکیت[۱۵] ناسازگار هستند.

افزون بر آن، مطابق اصل «محدودیت حقوق عینی»[۱۶] در اغلب نظام‌های حقوق نوشته، این حقوق تنها در موارد تصریح‌شده توسط قانون قابل شناسایی‌اند (Akkermans, 2015: 1-4). این اصل نه‌تنها به تعداد حقوق عینی بلکه به موضوع[۱۷] آن‌ها نیز مربوط می‌شود. چنان‌که در حقوق آلمان، به استناد همین اصل، اموال ناملموس مانند مالکیت فکری و داده‌ها، واجد شرایط مالیت و تملک نیستند.

---

14. Privacy price discrimination

۱۵. درمورد مالکیت برخی اصول و ویژگی‌ها در نظام حقوق نوشته مطرح شده‌اند، از جمله اصل انحصار (Exclusivity)، مطلق بودن (Absoluteness) و دائمی بودن (Perpetuity) مالکیت. درمورد داده‌های شخصی، به‌دلیل۱. امکان دسترسی و استفاده همزمان افراد متعدد، ۲. عدم امکان اعمال مطلق هرگونه تسلط، از جمله برای مثال عدم امکان انتقال داده‌های در اختیار شرکت‌ها یا دسترسی به آن‌ها بدون دلیل موجه و ۳. نقض ویژگی دائمی بودن برای مثال در فرضی که داده‌ها پس از تجزیه و تحلیل و تبدیل به اطلاعات از کنترل افراد موضوع داده خارج شده و در تسلط کامل شرکت قرار می‌گیرند، به ترتیب تمام سه اصل فوق قابل نقض بوده و لذا در نظر گرفتن مالکیت بر داده‌ها، با اصول و ویژگی‌های مالکیت سنتی ناسازگار می‌باشد.

برای مطالعه بیشتر رجوع شود به: صفایی، حسین. (۱۳۹۷). دوره مقدماتی حقوق مدنی جلد اول (اشخاص و اموال)، چاپ ۲۵، میزان، تهران، ص ۱۹۱ و / کاتوزیان، ناصر. (۱۳۹۸). اموال و مالکیت، چاپ ۵۰، میزان، تهران، ص ۱۸۳ و

Van Erp, S. J., & Akkermans, B. (2012). Cases, materials and text on property law. Oxford: Hart Publishing.

16. principle of Numerus Clausus

17. Object

در واقع، شناسایی داده‌ها به‌عنوان مال قابل تملک، حتی بدون افزودن به شمار حقوق عینی، موجب ورود موضوع جدیدی به قلمرو مالکیت و در نتیجه، تغییر نظام سنتی آن می‌گردد؛ تغییری که با فلسفه وجودی اصل محدودیت حقوق عینی، در تعارض است (Zahedi & Chavoshi Lahrood, 1401: 556).

با توجه به مجموع مباحث پیش‌گفته، پذیرش مالکیت سنتی بر داده‌های شخصی، چه برای اشخاص موضوع داده و چه برای شرکت‌ها، قابل دفاع نیست. از این رو، برخی آن را در زمره حقوق مالکیت فکری (Glancy, 2016: 1) و برخی در قالب اسرار تجاری تحلیل کرده‌اند (Bottis, 2018: 207). با این حال، رویکرد واقع‌بینانه‌تر آن است که برای داده‌های شخصی نوعی «مالکیت خاص» یا «حق کنترلی» قائل شویم؛ حقی که امکان دسترسی، نظارت و اعمال برخی حقوق را به موجب مقررات حمایت از داده‌ها برای فرد فراهم می‌کند. اما این حق، به‌دلیل فاصله ماهوی با مالکیت سنتی، بیشتر به «حق کنترل» یا «استحقاق محدود» شباهت دارد تا مالکیت به معنای شناخته شده. البته هرچند پذیرش مالکیت، امکان انتقال داده‌ها را از منظر اقتصادی تقویت می‌کند، اما لزوماً شرط لازم برای انتقال‌پذیری نیست.[۱۸] انتقال داده‌ها می‌تواند مبتنی بر دلایل دیگر، نظیر رضایت، قرارداد یا الزامات قانونی، نیز موجه باشد. این موضوع در ادامه، در بخش دوم بررسی خواهد شد.

در عین حال، با توجه به دلایل حقوقی، اجتماعی و اقتصادی، شناسایی دارایی‌های دیجیتال، از جمله داده‌های شخصی، امری ضروری به نظر می‌رسد (Panahi et al, 1399: 244). بر این اساس، اشخاص با اعطای اجازه جمع‌آوری داده‌ها، مثلاً از طریق پذیرش خط‌مشی‌های حریم خصوصی و استفاده از خدمات شرکت‌ها، به‌طور محدود و در چارچوب قرارداد، حق بهره‌برداری از داده‌های خود را به شرکت‌ها منتقل می‌کنند (Tabatabaei Hesari & Sahranavard, 1403: 14). از این منظر، داده‌ها را می‌توان در زمره دارایی‌های تحت اختیار شرکت‌ها دانست، نه دارایی‌های متعلق به آن‌ها. برخی نیز داده‌ها را صرفاً «شبه‌دارایی»[۱۹] معرفی کرده‌اند (Lauren henry Scholz, 2016: 1113). با این حال، حتی در فرض پذیرش داده‌ها به‌عنوان دارایی شرکت، پرسش اساسی این است که آیا این دارایی‌ها همچون سایر اموال شرکت، قابل انتقال در فرایندهایی نظیر ادغام یا توسعه تجاری هستند یا خیر؟ پاسخ به این پرسش نیازمند بررسی دقیق مبانی انتقال داده‌ها و ملاحظات قانونی، قراردادی و فنی است (Walton, 2024). در واقع، انتقال داده‌های شخصی، برخلاف دارایی‌های سنتی، مطلق و بدون قید نیست و تنها در صورت وجود مبنای قانونی و رعایت ضوابط خاص ممکن می‌شود. از این رو، در تحلیل حقوقی می‌توان دو رویکرد اصلی را از یکدیگر متمایز کرد: رویکرد مبتنی بر مالیت و مالکیت، که امکان انتقال داده‌ها را توجیه می‌کند، و رویکرد حقوق بشری، که بر تعیین محدودیت‌ها و شرایط انتقال تمرکز دارد (Esmaeili & Narimanpour, 1403: 129).

بخش دوم. بررسی انتقال‌پذیری داده‌های شخصی ضمن ادغام و تحصیل شرکت‌ها

با توجه به ارزش اقتصادی و کارکردهای گسترده داده‌ها در روابط تجاری، گردش آزاد و بهره‌برداری وسیع از آن‌ها، پدیده‌ای دور از انتظار نیست (Tabatabaei Nejad, 1389: 2). در این میان، از یک‌سو ضرورت تقویت فعالیت‌های تجاری در کشورهای در حال توسعه و حفظ جایگاه رقابتی در کشورهای پیشرفته به‌عنوان مبانی اقتصادی و از سوی دیگر، قواعد مندرج در نظام‌های حقوقی مختلف، همگی بر امکان انتقال داده‌های شخصی صحه می‌گذارند.

در فضای حقوقی امروز سیاست‌های قانون‌گذاری به‌تدریج از ترجیح مطلق حقوق فردی به سمت توازن میان منافع عمومی و حقوق اشخاص موضوع داده تغییر جهت داده‌اند. در واقع، داده‌های شخصی به‌عنوان بخشی از دارایی‌های دیجیتال، نقش مهمی در ارزش‌گذاری شرکت‌ها، به‌ویژه در فرایندهای ادغام و تحصیل دارند. از این رو، تبیین مبانی حقوقی و محدودیت‌های انتقال داده‌ها برای حفظ مزیت رقابتی و در عین حال صیانت از حقوق اشخاص، ضروری است (Tienari & Varaa, 2016: 3). نکته مهم آن است که با

۱۸. *به‌عنوان مثال در حقوق آلمان مواردی مانند داده و حقوق مالکیت فکری تحت عنوان امتیازهای قابل معامله شناسایی شده و اساسا مال به حساب نمی‌آیند. این امتیازات با استفاده از عقود غیرمعین مورد نقل و انتقال قرار می‌گیرند.*

۱۹. *توصیف داده‌های شخصی به‌عنوان شبه‌دارایی (quasi-property) به این معناست که داده‌ها مانند دارایی‌های سنتی (مثل ملک یا پول) قابل تملک به معنای کامل نیستند، اما برخی ویژگی‌های دارایی را دارند. مانند امکان کنترل، انتقال یا استفاده اقتصادی.*

توجه به عدم پذیرش مالکیت سنتی بر داده‌های شخصی، منظور از «انتقال» در اینجا، نه انتقال به معنای حقوقی انتقال مالکیت، بلکه جابه‌جایی و تغییر در کنترل‌گر یا دارنده اختیار دسترسی به داده‌ها می‌باشد.

۱. مبانی و دلایل توجیهی

۱-۱. مبانی اقتصادی

در کشورهای در حال توسعه، انتقال داده‌ها با هدف ایجاد بازارهای آزاد و در کشورهای توسعه‌یافته برای حفظ جایگاه رقابتی در عرصه جهانی، امری پذیرفته شده است. به‌ویژه برای مثال در ایالات متحده، با نبود قانون جامع فدرال در حوزه حمایت از داده‌ها و حمایت از رقابت و بازارهای آزاد و همین‌طور تأکید بر آزادی اطلاعات و بیان (بر پایه متمم اول قانون اساسی)، فضای حقوقی مساعدی برای گردش آزاد داده‌ها فراهم آمده است. افزون بر این، رویکرد غالب در آمریکا، شرکت‌محور است، نه شخص‌محور و قوانین برخی ایالات مانند کالیفرنیا و ویرجینیا نیز بیشتر در قالب حمایت از مصرف‌کنندگان، داده‌ها را در چارچوب بازار تحلیل می‌کنند. به‌عبارت دیگر، اشخاص موضوع داده، بخشی از نظام بازار تلقی می‌شوند نه افراد نیازمند حمایت مطلق (Ansari & Ansari, 1391: 18).

در ادبیات اقتصادی نیز سرمایه‌های نامشهود شرکت‌ها، از جمله داده‌های شخصی، سهم فزاینده‌ای از ارزش کل شرکت را تشکیل می‌دهند. تحقیقات نشان داده‌اند شرکت‌هایی با سهم بالای سرمایه نامشهود، بیشتر در معرض معاملات ادغام و تحصیل قرار دارند؛ زیرا از منظر اقتصادی، انتقال داده‌ها به شرکت‌هایی که توانایی بهره‌برداری مؤثرتر دارند، قابل توجیه و مطلوب است (Mamun et al., 2021: 1-2). برای مثال پلتفرم‌هایی مانند گوگل و فیسبوک با استفاده از داده‌های کاربران، خدمات شخصی‌سازی‌شده و تبلیغات هدفمند ارائه می‌دهند که هم موجب سودآوری برای شرکت و هم ارزش‌آفرینی برای کاربران می‌شود. بنابراین اصل اقتصادی «خلق ارزش» نیز پردازش و انتقال داده‌ها را در چارچوب معاملات تجاری توجیه می‌کند؛ زیرا ماندن داده‌ها در اختیار اشخاص حقیقی و بلااستفاده ماندن آن‌ها، نسبت به بهره‌برداری سازمان‌یافته توسط شرکت‌ها، منافع کمتری در پی دارد (Bruegel, 2016). از این منظر، انتقال داده‌ها نوعی بازگشت ارزش خلق‌شده به کاربران تلقی می‌شود.

در مطالعات مربوط به آثار اقتصادی ادغام و تحصیل نیز، نتایجی همچون افزایش سهم بازار، سودآوری سهامداران، تنوع خدمات، صرفه‌جویی عملیاتی و حتی افزایش اشتغال دیده می‌شود. در مواردی که این ادغام‌ها مبتنی بر داده هستند، به‌ویژه با بهره‌گیری از فناوری‌های نوین، احتمال تحقق این نتایج مثبت افزایش می‌یابد (Sogomi et al., 2022: 17-22). افزون بر این، از منظر اقتصاد شرکت، ادغام می‌تواند منجر به ارتقای ظرفیت برنامه‌ریزی، بهبود حاکمیت شرکتی و بهره‌برداری مؤثرتر از داده‌ها گردد؛ و در نتیجه، حفاظت بهتر از داده‌های شخصی را نیز ممکن سازد (Tanveer et al., 2023: 543).

علاوه بر آنچه گفته شد، اصل کاهش هزینه‌های معاملاتی نیز از جمله مبانی اقتصادی مهم در توجیه انتقال داده‌ها در فرایند ادغام و تحصیل به شمار می‌رود. از آنجا که داده‌ها می‌توانند پیش از انعقاد قرارداد، وضعیت واقعی شرکت را آشکار کرده و پس از آن نیز در برنامه‌ریزی‌های عملیاتی نقش مؤثری ایفا کنند، انتقال آن‌ها به کاهش ریسک معاملات و بهینه‌سازی منافع و هزینه‌ها برای طرفین می‌انجامد. همچنین اصل بهینه‌سازی منابع، جمع‌آوری و پردازش داده‌ها را در اختیار شرکت‌های متخصص، کارآمدتر از افراد عادی دانسته و این بهره‌برداری را مفید برای چرخه‌های تجاری و اقتصادی جامعه تلقی می‌کند. در دنیای مدرن، داده‌ها به‌عنوان منابع اولیه جدید در اقتصاد دیجیتال شناخته می‌شوند و استفاده مؤثر و نظام‌مند از آن‌ها نه‌تنها یک مزیت، بلکه ضرورتی اقتصادی است. افزون بر این، اصل «هزینه‌های اتکا» نیز بیانگر آن است که زمانی هزینه‌هایی که شرکت‌ها صرف گردآوری، پردازش و تبدیل داده‌ها به اطلاعات ارزشمند می‌کنند توجیه‌پذیر است که امکان بهره‌برداری از این داده‌ها از طریق فعالیت‌های تجاری و معاملاتی برای شرکت‌ها فراهم باشد (Tabatabaei Hesari & Sahranavard, 1403: 4).

با این حال، باید توجه داشت که تحلیل‌های اقتصادی، هرچند می‌توانند در سیاست‌گذاری کلان، شکل‌دهی رویکرد قانون‌گذار و رفع ابهام‌های تفسیری مؤثر باشند، اما به تنهایی نمی‌توانند مبنایی مستقل برای پردازش و انتقال داده‌ها، به‌ویژه در کشورهایی با نظام حقوقی روشن و قوانین مشخص، تلقی شوند. از همین‌رو، بررسی مبانی قانونی انتقال داده‌ها نیز در کنار ملاحظات اقتصادی، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است.

۱-۲. مبانی قانونی

با پذیرش داده‌ها به‌عنوان دارایی، همان‌طور که پیش‌تر بررسی شد، در فرض ادغام یا تحصیل که منجر به انحلال شخصیت حقوقی

شرکت دارنده داده می‌شود، این داده‌ها به‌عنوان دارایی‌های تحت اختیار شرکت منحل‌شده (نه دارایی‌های متعلق به آن)، به شرکت جدید منتقل می‌شوند. اما چنین انتقالی تنها زمانی معتبر و پذیرفتنی است که مشروع و قانونی باشد.

در حالی‌که نظام حقوقی ایران مقرره مشخصی در این زمینه ندارد، تجربه کشورهایی مانند آمریکا در ایالت‌های کالیفرنیا و ویرجینیا و نیز اتحادیه اروپا (مطابق ماده ۶ مقرره عمومی حفاظت از داده‌ها) نشان می‌دهد که انتقال داده‌های شخصی در ادغام یا تحصیل، صرفاً در چارچوب یکی از مبانی زیر قابل توجیه است:

۱. رضایت اشخاص موضوع داده.
۲. ضرورت اجرای قرارداد: مانند زمانی که شرکت خدمات ابری ارائه می‌دهد و برای حفظ دسترسی کاربر به فضای ذخیره‌سازی پس از ادغام، نیازمند انتقال داده‌ها به شرکت خریدار است. باید توجه داشت که این بند ناظر به تعهدات شرکت در برابر کاربر است، نه تعهدات قراردادی بین شرکت‌ها که بدون رضایت کاربران نمی‌تواند بر حقوق آن‌ها اثر بگذارد.
۳. الزام قانونی: در مورد ادغام و تحصیل معمولاً مصداق ندارد، چراکه تعهدات ناشی از معامله، قراردادی‌اند نه قانونی.
۴. حمایت از منافع حیاتی افراد: صرفاً در مواردی که بدون انتقال داده‌ها ادامه‌ی خدمت‌رسانی حیاتی (مثلاً خدمات پزشکی یا اضطراری) ممکن نباشد.
۵. تأمین منافع عمومی: بیشتر مربوط به اهداف تحقیقاتی یا آماری است و نه منافع اقتصادی شرکت.
۶. منافع مشروع شرکت‌ها در بهره‌برداری تجاری منصفانه از داده‌ها (EDPB, 2024).

در عمل دو مبنای رضایت اشخاص و منافع مشروع شرکت‌ها مهم‌ترین مبانی محسوب می‌شوند. بحث مربوط به رضایت، در بخش بعدی به‌طور مستقل بررسی خواهد شد؛ اما در برخی موارد، شرکت می‌تواند با اتکا به منافع مشروع و بدون رضایت مستقیم کاربران، داده‌ها را منتقل کند (EDPB, 2023)؛ مشروط بر آنکه سه شرط کلیدی زیر رعایت شود:

نخست: شرکت باید اثبات کند دارای منافع مشروع واقعی و قابل‌قبولی است. مثلاً شرکتی فناوری‌محور در حال ادغام است و مدعی می‌شود که برای ادامه ارائه خدمات شخصی‌سازی‌شده به کاربران (مثل پیشنهادهای متناسب یا یادآوری تنظیمات قبلی)، نیاز به انتقال داده‌های آن‌ها دارد. در این حالت، شرکت باید نشان دهد که منافع اقتصادی و عملیاتی مزبور، واقعی، مشخص و مشروع‌اند. **دوم:** شرکت باید نشان دهد که انتقال داده‌ها برای تحقق آن منافع ضروری است و راه‌حل جایگزینی وجود ندارد. در ادامه مثال بالا، اگر انتقال سوابق جست‌وجو یا تنظیمات حساب کاربران برای حفظ کیفیت خدمات الزامی باشد، این ضرورت باید مستند شود. اما اگر هدف مذکور با داده‌هایی غیرشناسایی‌پذیر یا با استفاده از روش‌هایی مانند مستعارسازی قابل دستیابی باشد، انتقال مستقیم داده‌های شخصی مجاز نخواهد بود. سوم: شرکت باید میان منافع خود و حقوق و آزادی‌های اشخاص موضوع داده، تعادل ایجاد کند. برای نمونه، اگر داده‌های مورد انتقال شامل اطلاعات حساس مثل وضعیت پزشکی یا اطلاعات مربوط به کودکان باشد، و کاربران نیز انتظار چنین انتقالی را نداشته باشند، باید بررسی شود که آیا منافع تجاری شرکت بر احتمال آسیب به حقوق کاربران برتری دارد یا نه. در چنین شرایطی، شرکت باید اقدامات جبرانی مانند رمزگذاری، محدودسازی دسترسی یا شفاف‌سازی کامل برای کاربران انجام دهد. اگر با وجود این تدابیر، آسیب‌های احتمالی سنگین‌تر از منافع شرکت باشد، انتقال داده‌ها توجیه‌پذیر نخواهد بود (Autoriteit, 2023).

۲. موانع و محدودیت‌ها

در برابر رویکردهای اقتصادی، توجه به حفظ حریم خصوصی اشخاص از طریق حمایت از داده‌های شخصی آنان، از یک‌سو منجر به وضع شرایط و محدودیت‌هایی برای پردازش و انتقال داده‌ها در قوانین این حوزه شده و از سوی دیگر، در مواردی حتی به منع انتقال داده‌ها انجامیده است. افزون بر دغدغه‌های حقوق بشری، شکل‌گیری دیدگاه‌هایی درباره تجارت مسئولانه و مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها نیز نقش مؤثری در تقویت حفاظت از داده‌ها داشته است. این رویکردها، از طریق اسنادی چون: اصول راهنمای سازمان

همکاری و توسعه اقتصادی برای بنگاه‌های تجاری[20]، پیمان جهانی سازمان ملل متحد[21] و اصول راهنمای سازمان ملل درباره بنگاه‌های تجاری و حقوق بشر (۲۰۱۱)، شرکت‌ها را به رعایت مسئولیت‌های اخلاقی و اجتماعی، از جمله در حوزه حریم خصوصی، ملزم کرده‌اند (Ansari, 1402: 86-80).

علاوه بر این، قراردادهای میان شرکت‌ها و کاربران درباره گردآوری و پردازش داده‌ها نیز تعهداتی برای شرکت‌ها ایجاد می‌کند که می‌تواند محدودیت‌هایی برای انتقال داده‌ها به دنبال داشته باشد. بر این اساس، در ادامه، موانع و محدودیت‌های قانونی، قراردادی و فنی انتقال داده‌ها بررسی خواهد شد.

۲-۱. موانع قانونی انتقال داده‌ها

با توجه به اینکه مالکیت به‌عنوان مبنای حمایت از داده‌ها پذیرفته نشده، حق اشخاص بر حریم خصوصی اصلی‌ترین پایه‌ی محدودیت پردازش و انتقال داده‌های شخصی در نظام‌های حقوقی حمایتی به شمار می‌رود. در تعریف این حق، حریم خصوصی به‌عنوان بخشی از زندگی هر فرد در نظر گرفته می‌شود که به طور نوعی، عرفی یا با اعلام قبلی، فرد انتظار دارد دیگران بدون رضایت وی وارد آن قلمرو نشوند، اطلاعات مربوط به آن را مشاهده نکنند یا مورد تعرض قرار ندهند (Ansari, 1390: 38). در آیین‌نامه اجرایی قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات ایران نیز، این مفهوم به‌صورت بخشی از زندگی افراد تعریف شده است که انتظار دارند بدون رضایت یا اجازه قانونی، نقض نشود.

حریم خصوصی در بعد اطلاعاتی مستقیماً با حق بنیادی‌تری تحت‌عنوان «حق تعیین سرنوشت» مرتبط است. از این منظر، اشخاص باید کنترل داده‌های خود را در اختیار داشته باشند تا از دسترسی اشخاص ثالث به اطلاعات‌شان جلوگیری کنند (Taghavi Fard et al, 1396: 308). البته با آنکه حق بر حریم خصوصی یک حق بنیادین بشر به شمار می‌رود، در جامعه مدرن که اقتصاد آن به شدت بر بهره‌برداری تجاری از داده‌ها استوار است، نمی‌تواند مطلق اجرا شود. هر حقی، حتی حریم خصوصی، باید در تعادل با حقوق مشروع دیگران مانند حق شرکت‌ها برای پردازش منصفانه داده‌ها برای اهداف تجاری قرار گیرد. در نتیجه، قوانین مختلف در حوزه داده‌ها، اصول و قواعدی را برای پردازش پیش‌بینی کرده‌اند تا ضمن جلوگیری از آسیب به حریم افراد، امکان استفاده محدود و مسئولانه شرکت‌ها نیز فراهم شود.

با توجه به این مبانی، برای بررسی موانع قانونی انتقال داده‌ها، باید به مقررات حمایتی داده‌ها رجوع کرد. هرچند در این مقررات بندهای مستقلی درباره انتقال وجود ندارد، اما چون در مقررات عمومی حفاظت از داده‌های اتحادیه اروپا، انتقال جزو مصادیق پردازش تلقی شده (ماده ۴، بند ۲)، تمامی محدودیت‌ها و شروط پردازش، بر انتقال نیز بار می‌شود.

بر اساس قوانین آمریکا (قانون حریم خصوصی[22] ۱۹۷۴ و اصلاحات ۲۰۲۰)، اصول پردازش سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، مقررات حقوق ایران (از جمله طرح حفاظت از داده‌های شخصی سال ۱۴۰۳ و ماده ۵۹ قانون تجارت الکترونیکی) و به‌ویژه مقررات عمومی حفاظت از داده‌های اتحادیه اروپا، می‌توان اصول مشترکی برای پردازش و انتقال داده‌ها استخراج کرد. این اصول عبارت‌اند از:

۱. مشروعیت قانونی (مانند وجود رضایت یا منافع مشروع) ۲. شفافیت و اطلاع‌رسانی به کاربران درباره نوع داده‌های مورد انتقال، مقصد انتقال و اهداف استفاده ۳. تعیین هدف مشخص و عدم استفاده از داده‌ها در اهدافی غیر از آنچه اعلام شده ۴. ضرورت و حداقلی بودن انتقال داده‌ها برای تکمیل ادغام یا تحصیل ۵. تضمین دقت، امنیت و محرمانگی داده‌ها (مثلاً از طریق رمزنگاری یا محدودسازی دسترسی)[23] ۶. پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری پردازشگران و شرکت‌های درگیر انتقال.

همچنین از محدودیت‌های قانونی انتقال داده‌ها، زمانی است که این انتقال به‌صورت فرامرزی انجام شود. در این حالت، نظارت سخت‌گیرانه‌تری وجود دارد (Saleh Abadi et al, 1396: 18). برای نمونه، در اتحادیه اروپا مواد ۴۴ تا ۵۰ مقررات عمومی حفاظت از داده‌ها تصریح کرده‌اند که انتقال داده به خارج از اتحادیه تنها در صورت تأیید کمیسیون اروپا مبنی بر وجود استانداردهای حفاظتی کافی در کشور مقصد مجاز است. کمیسیون اروپا نیز فهرست کشورهای مجاز را به‌صورت دوره‌ای منتشر می‌کند. در ایران، قانون

---

20. *The OECD Guidelines for Multinational Enterprises 1976*
21. *UN Global Compact*
22. *Privacy act of 1974.*
۲۳ *این مسئله در بند ت ماده ۱۱۴ قانون برنامه هفتم توسعه نیز مورد تأکید قرار گرفته است.*

خاصی برای این موضوع وجود ندارد، اما طرح حفاظت از داده‌های شخصی ۱۴۰۳ (که هنوز شان قانونی ندارد)، انتقال فرامرزی داده‌ها را منوط به تأیید مرجع خاصی دانسته است.

در نهایت، از دیگر موانع قانونی انتقال داده‌ها در ادغام و تحصیل‌های داده‌محور، قواعد حقوق رقابت هستند. این قواعد از ایجاد انحصار یا موقعیت مسلط به واسطه ادغام شرکت‌های داده‌محور جلوگیری می‌کنند. البته این قواعد صرفاً در صورتی مانع انتقال داده‌ها می‌شوند که انتقال موجب اخلال در رقابت بازار گردد. از آنجایی‌که در برخی موارد، ادغام حتی به افزایش رقابت و کاهش انحصار نیز منجر می‌شود (Burns, 1957: 60)، اغلب دخالت مراجع رقابتی حداقلی بوده و لذا نقض حریم خصوصی، به‌تنهایی نمی‌تواند مبنای ورود این نهادها قرار گیرد (Zand & Ansari, 1403: 126-130).

۲-۲. موانع قراردادی انتقال داده‌ها

در بازارهای دیجیتال معاصر، شرکت‌ها علاوه بر پایبندی به الزامات قانونی، با تنظیم اسناد داخلی مانند خط‌مشی‌های حریم خصوصی و شرایط استفاده از خدمات و نیز اخذ رضایت از کاربران، بخشی از تعهدات خود را در قالب خودتنظیمی ایفا می‌کنند. این اسناد، ضمن اطلاع‌رسانی درباره نحوه استفاده از داده‌ها و افزایش شفافیت، می‌توانند به‌صورت پیش‌بینی در تعریف حدود اختیارات شرکت در پردازش یا انتقال داده‌ها نقش ایفا کنند و در مواردی نیز مسئولیت شرکت را کاهش دهند.

در این میان، محتوای این اسناد اهمیت بسیاری دارد. گاه شرکت‌ها در خط‌مشی‌های خود، با صراحت انتقال داده‌ها به اشخاص ثالث را ممنوع می‌دانند. نمونه بارز آن، پرونده‌ی ورشکستگی رادیوشاک[24] در سال ۲۰۱۵ است. در این پرونده، تلاش شرکت برای فروش داده‌های مشتریان با مخالفت کمیسیون تجارت فدرال آمریکا مواجه شد؛ زیرا در خط‌مشی‌های پیشین، شرکت تعهد کرده بود که داده‌های شخصی مشتریان را به اشخاص ثالث واگذار نکند. بنابراین، انتقال داده‌ها در این فرایند ممنوع اعلام شد. این نمونه نشان می‌دهد که تعهدات قراردادی شرکت‌ها در قالب اسناد حریم خصوصی، می‌تواند مانعی حقوقی برای انتقال داده‌ها در رویدادهایی مانند ادغام یا ورشکستگی باشد. در مقابل، ممکن است در همین اسناد، حق انتقال داده‌ها به شرکت خریدار در صورت ادغام یا تحصیل پیش‌بینی شده باشد. با این حال، برای اعتبار چنین شرطی، لازم است این حق به‌گونه‌ای صریح، با ذکر موارد، شرایط و محدودیت‌های انتقال و اطلاع از امکان اعتراض یا پس گرفتن رضایت در موارد خاص، تدوین شده باشد (Meyer, 2015).

همان طور که بیان شد، یکی از مهم‌ترین مبانی قانونی و قراردادی انتقال داده‌ها، کسب رضایت افراد موضوع داده‌ها است. این رضایت معمولاً از طریق پذیرش قراردادهای استفاده از خدمات یا خط‌مشی‌های حریم خصوصی، اخذ می‌شود. اما صرف وجود یک بند رضایت‌نامه کافی نیست. رضایت باید آزادانه، آگاهانه، مشخص و بدون ابهام باشد؛ در غیر این صورت، نه تنها فاقد اعتبار است، بلکه ممکن است خود، به مانعی برای انتقال قانونی داده‌ها تبدیل شود (Ansari & Attar, 1402: 156). مسئولیت اثبات وجود چنین رضایتی با چنین شرایطی نیز بر عهده شرکت‌ها است. در موارد مربوط به داده‌های حساس، معمولاً رضایت صریح نیز مورد نیاز می‌باشد (Orrick, 2015).

در حقوق ایران نیز، نمونه‌هایی از توجه به رضایت در زمینه داده‌های شخصی وجود دارد. از جمله، بند ت ماده ۱۱۴ قانون برنامه هفتم توسعه و آیین‌نامه اجرایی آن در سال ۱۴۰۳، که دسترسی شرکت‌ها و پلتفرم‌های خصوصی به اطلاعات و سوابق معاملاتی اشخاص نزد نهادهای عمومی را منوط به کسب رضایت طرفین معامله دانسته‌اند. هرچند در این مواد، انتقال داده به معنای خاص مورد بحث نیست، اما همین شرط رضایت نشان می‌دهد که مقنن با در نظر گرفتن اصول بنیادین حمایت از داده‌ها، به‌ویژه در سطح قراردادی، در جهت تضمین کنترل اشخاص بر داده‌های خود گام برداشته است.

اگر رضایت اشخاص به‌درستی و در قالب قراردادهای حریم‌خصوصی جلب نشود و مبنای قانونی دیگری نیز وجود نداشته باشد، انتقال داده‌های شخصی ممکن نخواهد بود. در این شرایط، افراد از حقوقی برخوردارند از جمله:

۱. حق اعتراض به انتقال داده‌ها که در صورت ارائه دلایل موجه، منجر به توقف آن می‌شود.

۲. حق درخواست محدودسازی انتقال و پردازش داده‌ها پس از معامله، در صورتی که اهداف یا روش‌های پردازش قبلاً اعلام نشده باشند.

۳. حق حذف داده‌ها در صورت بازپس‌گیری رضایت. این حقوق در مقررات اتحادیه اروپا، قوانین فدرال و ایالتی آمریکا، قانون تجارت الکترونیکی ایران و طرح‌های ملی حمایت از داده‌ها پیش‌بینی شده‌اند (Vrabec, 2021: 38). همچنین، آیین‌نامه اجرایی بند «ت» ماده ۱۱۴ قانون

24. RadioShack

برنامه هفتم توسعه ایران، حذف داده‌ها ظرف یک ساعت پس از انجام معامله را راهکاری برای حفظ حریم خصوصی افراد دانسته است. گرچه مقررات عمومی حفاظت از داده‌ها در اتحادیه اروپا، مستقیماً به خط‌مشی‌های حریم‌خصوصی اشاره نکرده است، اما بسیاری از مواد مرتبط با شفافیت و اطلاع‌رسانی را می‌توان با این اسناد مرتبط دانست، چراکه درج جزئیات در این اسناد یکی از ابزارهای اصلی شفاف‌سازی است. در همین راستا، قانون حریم‌خصوصی مصرف‌کنندگان کالیفرنیا (۲۰۱۹) [۲۵] و دستورالعمل اجرایی حفاظت از اطلاعات کاربران در ایران (۱۴۰۲)، شرکت‌ها را به تنظیم چنین اسنادی ملزم کرده‌اند. بر این اساس بهتر است شرکت‌ها در اسناد حریم‌خصوصی، شرطی برای پیش‌بینی امکان انتقال داده‌ها، همراه با شرایط و جزئیات آن درج کنند (Termsfeed, 2024).

در نهایت، کلیه حقوق و تعهدات قراردادی میان شرکت هدف ادغام یا تحصیل و مشتریان آن، همراه با قراردادهای خط‌مشی حریم‌خصوصی، به شرکت یا مدیران جدید منتقل می‌شود. بنابراین، شرکت جدید نیز باید همان محدودیت‌ها و اهدافی را که پیش‌تر برای استفاده از داده‌ها تعیین شده‌اند رعایت کند. به‌ویژه، نمی‌توان از داده‌های شخصی موجود برای اهدافی استفاده کرد که پیش‌تر اعلام نشده و رضایت کاربران نیز نسبت به آن‌ها اخذ نشده است. علت این الزام، استمرار اعتبار قرارداد اولیه تا پایان دوره پردازش داده‌ها است. همچنین، اگر کاربر رضایت خود را بازپس گیرد، این اقدام به‌منزله فسخ قرارداد پردازش بوده و شرکت منتقل‌الیه مکلف است داده‌های او را از سامانه‌های خود حذف کند. چنین محدودیت‌هایی می‌تواند به‌شدت ارزش تجاری داده‌های شرکت هدف را کاهش دهد و بر توانایی شرکت خریدار در بهره‌برداری از داده‌ها پس از ادغام اثر منفی بگذارد. به همین دلیل، پیش از انجام معامله، بررسی دقیق اسناد حریم‌خصوصی موجود و ارزیابی توان پایبندی به تعهدات مندرج در آن‌ها، ضروری است و در ارزش‌گذاری نهایی نقش مهمی دارد. علاوه بر این، در متن قرارداد ادغام یا تحصیل نیز ممکن است شروطی برای تضمین امنیت و حفظ حریم داده‌های مشتریان شرکت سابق درج شود. این تعهدات می‌تواند شامل الزاماتی نظیر: حفظ محرمانگی، تعیین استانداردهای فنی مشخص، استفاده از نهادهای مستقل برای ارزیابی امنیت اطلاعات، ممیزی‌های دوره‌ای، جداسازی فیزیکی داده‌ها، رمزگذاری، مستعارسازی و کنترل دسترسی باشد. هدف از این الزامات، تضمین حفاظت از داده‌های مشتریان و جلوگیری از شکایات حقوقی، آسیب به اعتماد عمومی یا کاهش سودآوری شرکت پس از معامله است. همچنین، هزینه اجرای این اقدامات باید در قیمت معامله (ثمن قرارداد) لحاظ شود (FWM, 2014).

۲-۳. موانع فنی و عملیاتی انتقال داده‌ها

از دیگر موانع مهم انتقال داده‌های شخصی در فرایند ادغام و تحصیل، چالش‌های فنی و عملیاتی است که گاهی آن‌قدر پیچیده می‌شوند که عملاً امکان انتقال داده‌ها را از میان می‌برند. یکی از این چالش‌ها، ناسازگاری میان سیستم‌های اطلاعاتی شرکت‌هاست. در بسیاری از موارد، شرکت‌ها از نرم‌افزارها، پلتفرم‌ها یا پایگاه‌های داده‌ای متفاوتی استفاده می‌کنند که با یکدیگر همخوانی ندارند. این ناسازگاری باعث می‌شود که داده‌ها به‌راحتی قابل خواندن یا پردازش نباشند. برای رفع این مشکل، ابتدا باید عملیات تبدیل، استانداردسازی و یکپارچه‌سازی داده‌ها انجام شود، تا داده‌ها به شکل قابل استفاده در سیستم جدید منتقل شوند. این فرایند زمان‌بر، پرهزینه و نیازمند استفاده از فناوری‌هایی است که امنیت داده‌ها را در حین انتقال تضمین می‌کنند (Raysync, 2022).

عامل مهم دیگر، ضعف در ارزیابی ریسک‌های امنیتی است. اگر پیش از انتقال، داده‌های شخصی به‌درستی شناسایی، طبقه‌بندی و بررسی نشوند، ممکن است در طول یا پیش از فرایند انتقال، نقض حریم خصوصی یا افشای داده‌ها رخ دهد. این موضوع نه تنها می‌تواند منجر به اعتراض اشخاص موضوع داده یا ورود مراجع نظارتی شود، بلکه ممکن است با جریمه‌های مالی، آسیب به شهرت شرکت و در نهایت توقف فرایند ادغام یا تحصیل همراه گردد. انجام ارزیابی‌های امنیتی دقیق، نیازمند منابع مالی، انسانی و فنی قابل توجهی است؛ منابعی که معمولاً در جریان ادغام و تحصیل شرکت‌ها، به‌ویژه در شرکت‌های دچار بحران مالی که اتفاقا به همین دلیل درحال ادغام یا تحصیل هستند، به‌سختی فراهم می‌شوند. گاهی نیز حتی با وجود ارزیابی، راهکار مؤثری برای کاهش برخی ریسک‌ها وجود ندارد. به همین دلیل، ارزیابی ریسک در بسیاری از موارد، خود به یک مانع مستقل و جدی برای انتقال داده‌ها تبدیل می‌شود (Guntrip, 2024).

افزون بر این، هزینه‌های عملیاتی مرتبط با تأمین ساختارها و فرایندهای فنی مناسب جهت انتقال داده‌ها نیز قابل توجه‌اند (Eleftheriou et al, 2018: 106). این هزینه‌ها شامل تهیه و ارتقای زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، استخدام کارشناسان امنیت داده و صرف زمان برای طراحی و اجرای فرایندهای ایمن انتقال است. همچنین انتقال امن داده‌ها مستلزم به‌کارگیری تدابیر

25. *California consumer privacy act 2019.*

حفاظتی دقیق از جمله رمزنگاری، مستعارسازی، اعمال کنترل‌های دسترسی، استفاده از سامانه‌های احراز هویت و پیاده‌سازی مکانیزم‌های نظارتی مستمر است. علاوه بر این، در قراردادهای اشتراک‌گذاری داده‌ها نیز باید مسئولیت‌ها، محدودیت‌ها و روش‌های جبران خسارت به‌صراحت مشخص شود. (Ureason, 2024)

حجم بالای داده‌ها نیز مانع مهم دیگری به‌شمار می‌آید. شرکت‌های بزرگ معمولاً داده‌های شخصی فراوانی را در اختیار دارند. انتقال این حجم عظیم از داده‌ها، هم پرهزینه و هم زمان‌بر است. در بسیاری از موارد، زیرساخت‌های موجود در شرکت منتقل‌الیه، ظرفیت لازم برای مدیریت و پردازش این حجم از داده‌ها را ندارند. برای حل این مشکل، لازم است از فناوری‌های پیشرفته و روش‌های مدیریت داده بهره‌گیری شود. (SNP, 2024)

در مجموع، این موانع فنی نشان می‌دهند که انتقال داده‌های شخصی در فرایند ادغام و تحصیل، بدون برنامه‌ریزی دقیق، ارزیابی ریسک، فراهم کردن زیرساخت‌های مناسب و رعایت الزامات قانونی و امنیتی، می‌تواند با اختلال جدی مواجه شده و حتی متوقف گردد.

نتیجه‌گیری

پردازش و انتقال داده‌های شخصی، در صورتی که به‌درستی انجام شود، می‌تواند ارزش افزوده بیشتری برای پلتفرم‌های دیجیتال، شرکت‌ها و حتی کاربران داشته باشد. دسترسی به داده‌ها و تحلیل آن‌ها، ضمن کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و تسهیل تراکنش‌های کارآمد، تبلیغات هدفمند را ممکن می‌سازد. این امر نه‌تنها موجب افزایش تقاضا در بازار و سودآوری بیشتر شرکت‌ها می‌شود، بلکه آن‌ها را به بهبود کیفیت کالا و خدمات ترغیب می‌کند. از سوی دیگر، کاربران نیز خدمات و تبلیغاتی متناسب با نیازها و ترجیحات خود دریافت می‌کنند. با این حال، تحقق این منافع مشترک، مشروط به ایجاد احساس امنیت در کاربران نسبت به استفاده از داده‌هایشان و تضمین حریم‌خصوصی آنان از طریق رعایت الزامات قانونی و به‌کارگیری تدابیر فنی مؤثر است. تعادل میان بهره‌برداری اقتصادی از داده‌ها و حفظ حقوق بنیادی افراد، ضرورتی است که در بسیاری از موارد نادیده گرفته می‌شود. به‌ویژه در فضای دیجیتال معاصر که از یک‌سو تحت تأثیر نیاز شدید شرکت‌ها به داده برای رشد اقتصادی و رقابت‌پذیری قرار دارد و از سوی دیگر باید اصول کرامت انسانی و حق بر حریم‌خصوصی را در مرکز توجه قرار دهد.

در چنین بستری، بررسی امکان انتقال داده‌های شخصی در فرایندهایی چون ادغام و تحصیل، نیازمند توجه به هر دو جنبه اقتصادی و حقوق بشری است. اجماع موجود در میان حقوق‌دانان درباره مالیت داده‌های شخصی، امکان انتقال آن‌ها به‌عنوان دارایی را در چارچوب این فرایندها قابل توجیه می‌سازد. هرچند برخی به نظریه مالکیت بر داده‌ها استناد می‌کنند، اما همان‌طور که توضیح داده شد، پذیرش مالکیت به‌معنای سنتی آن بر داده‌های شخصی، با ساختارهای حقوقی کنونی همخوانی ندارد. در واقع ضرورتی برای توجیه مالکیت نیز وجود ندارد، چراکه مبانی قانونی و اقتصادی موجود، انتقال داده‌ها را از حیث «حق کنترل» و «دسترسی» توجیه‌پذیر می‌سازند، بدون آنکه نیاز به انتقال مالکیت به‌معنای قراردادی آن باشد. از آنجا که قوانین حمایت از داده‌های شخصی عمدتاً با رویکرد حقوق بشری تنظیم شده‌اند، شرایط، تشریفات و محدودیت‌های ناظر بر انتقال، باید با اصولی چون شفافیت، اطلاع‌رسانی مؤثر، کسب رضایت آزادانه، رعایت استانداردهای امنیتی، الزامات انتقال فرامرزی و همچنین ملاحظات حقوق رقابت، انطباق داشته باشند.

در عمل نیز، بسیاری از کشورها و شرکت‌های فناوری پیشرو، در تطبیق با این اصول قانونی و با بهره‌گیری از ابزارهای خودتنظیم‌گری، اقدام به تنظیم اسناد حریم‌خصوصی و قراردادهایی می‌کنند که در آن‌ها نحوه پردازش، انتقال و استمرار تعهدات در قبال داده‌های کاربران، به‌روشنی تبیین شده است. این اسناد به‌ویژه در فرایندهای ادغام و تحصیل، اهمیت بسزایی یافته‌اند و الگویی برای دیگر بازیگران بازار به‌شمار می‌آیند. علاوه بر تعهدات قراردادی، رعایت تمهیدات فنی برای انتقال ایمن داده‌ها، شرطی اساسی برای موفقیت این فرایند است. به همین دلیل، موانع عملیاتی و ریسک‌های امنیتی باید پیش از هرگونه تراکنش به‌دقت بررسی و مدیریت شوند.

در نهایت، یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که انتقال داده‌های شخصی در چارچوب ادغام و تحصیل شرکت‌ها، امکان‌پذیر است؛ اما این انتقال باید تابع ضوابط مشخص و اصول قانونی دقیق باشد. رعایت حقوق اشخاص موضوع داده و نیز رعایت استانداردهای امنیتی، شرط اساسی اعتبار چنین انتقالی است. بی‌توجهی به این ملاحظات، نه‌تنها مانع انتقال داده‌ها می‌شود، بلکه اعتماد عمومی را نسبت به شرکت کاهش داده و می‌تواند موجب بروز چالش‌های حقوقی، عملیاتی و کاهش مزیت رقابتی در بازار گردد. در مقابل، رعایت این اصول، راه را برای توازن میان منافع تجاری شرکت‌ها و حقوق کاربران هموار می‌سازد.

References

1. Adl, Mustafa. (2006). Civil Law, second edition, Taha Publications, Qazvin.
2. Akkermans, Bram. (2015). The Numerus Clausus of Property Rights. M. Graziadei and L. Smith, eds., Comparative Property Law: Global Perspectives, Cheltenham: Edward Elgar, 2016, Maastricht Faculty of Law Working Paper, 1-23. Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=2693667.
3. Alborzi, Sadrollah. (1382). Creating favorable conditions for company mergers. Taavon Journal, 148, 72-77. (In Persian)
4. Ansari, Bagher. (1390). Privacy Law. Ed 3, Samt Publications, Tehran, Iran. (In Persian)
5. Ansari, Bagher. (1402). Principles of Personal Data Processing. First Edition, Enteshar Company Publications, Tehran, Iran. (In Persian)
6. Ansari, Bagher & Ansari, Esmail. (1391). Economic Analysis of Information Law. Comparative Law Review Journal, 3(2), 1-21. (In Persian)
7. Ansari, Bagher & Attar, Shima. (1402). Rights of Cyberspace Users. First Edition, Enteshar Company Publications, Tehran, Iran. (In Persian)
8. Autoriteit Persoonsgegevens. (2023). Legal bases from the GDPR explained. Available at: (https://www.autoriteitpersoonsgegevens.nl/en/themes/basic-gdpr/gdpr-basics/legal-bases-from-the-gdpr-explained) Visited 2025/01/15.
9. Bahmanpouri, Abdollah & Shadmanfar, Mohammad Reza & Pourgholami Farashbandi, Mojtaba. (2014). A jurisprudential study of the ownership of computer data, Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law, 47(2), 231-244, doi: 10.22059/jjfil.2014.53403.
10. Bergelson, Vera. (2003). It's Personal But is it Mine? Toward Property Rights in Personal Information, UC Davis Law Review, 37(379), Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=870070.
11. Bottis, M. & Bouchagiar, G. (2018). Personal Data v. Big Data: Challeng-es of Commodification of Personal Data, Open Journal of Philosophy, 8, 206-215. doi: 10.4236/ojpp.2018.83015.
12. Bruegel. (2016). The economic value of personal data for online platforms. firms and consumers, Available at: (https://www.bruegel.org/blog-post/economic-value-personal-data-online-platforms-firms-and-consumers) Visited 2025/07/01.
13. Burns, Joseph W. (1957). Legal, Economic and Political Considerations Involved in Mergers. Vanderbilt Law Review, 11, 59-84.
14. Clarkson, Kenneth W. & Miller, Roger LeRoy. (1982), Industrial Organization, Theory, Evidence, and Public Policy, McGraw-Hill Book Company, London.
15. DePamphilis, D. (2018), Mergers, Acquisitions, and Other Restructuring Activities: An Integrated Approach to Process, Tools, Cases, and Solutions. 9th ed. Academic Press, New York.
16. Edvin W. Miller, (2008), Merger & Acqusition, Blackwell, New York.
17. Eleftheriou, Iliada & Embury, Suzanne M. & Moden, Rebecca, et al. (2018). Data journeys: Identifying social and technical barriers to data movement in large. complex organisations, Journal of Biomedical Informatics, 78, 102-122.
18. Emami, Hassan. (1377). Civil law. Volume 1, Ed 2, Eslamie Publications, Tehran, Iran. (In Persian)
19. Esmaeili, Mohsen & Narimanpour, Mahdi. (1403). Legal Basis of Personal Data Exchange (Comparative Study of EU General Data Protection Regulations and Iranian Law). Islamic Law, 21(82), 123-165. (In Persian)
20. European Data Protection Board. (2023). Process personal data lawfully. Available at: (https://www.edpb.europa.eu/sme-data-protection-guide/process-personal-data-lawfully_en) Visited 2025/01/12.

21. European Data Protection Board. (2024). Guidelines 1/2024 on processing of personal data based on Article 6(1)(f) GDPR.
22. Financier Worldwide Magazine. (2014). The value of data assets in a US M&A deal. Available at: (https://www.financierworldwide.com/the-value-of-data-assets-in-a-us-ma-deal-three-key-questions-to-ask) Visited 2025/01/26.
23. Galli, Ermes. (2021). The commodification of our digital identity, Available at: (https://www.filodiritto.com/commodification-our-digital-identity#_ftn47) Visited 2025/06/31.
24. Glancy, Dorothy J. (2016). Personal Information as Intellectual Property, Available at: (https://www.law.berkeley.edu/files/belt_IPSC2010Glancy2.pdf).
25. Guntrip, Mark. (2024). The Top 5 Barriers to Data Sharing and How to Overcome Them. Available at: (https://www.immuta.com/blog/the-top-5-barriers-to-data-sharing-and-how-to-overcome-them/) Visited 2025/01/14.
26. Katouzian, Nasser. (2019). Property and Ownership, fifty edition, Mizan Publications, Tehran.
27. Kusstatscher, Verena & Cooper, Cary L. (2005). Managing Emotion in Merger and Acquisition, Edward Elgar Publishing, UK.
28. Latifzadeh, Mahdieh & Qabouli Dorafshan, Seyyed Mohammad Mahdi & Mohseni, Saeed & Abedi, Mohammad. (1401). Identifying the nature of personal data and searching for an appropriate legal basis to support it in the Iranian legal system, Studies in Islamic Jurisprudence and Law, 14(27), 361-394. doi: 10.22075/feqh.2021.22153.2696.
29. Lauren Henry Scholz. (2016). Privacy as Quasi-Property, 101 Iowa L. Rev. 1113-1142, Available at: (https://ir.law. fsu.edu/articles/418).
30. Mamun, Abdullah & Dev, Mishra & Lei, Zhan. (2021). The value of intangible capital transfer in mergers. Journal of Economics and Business, 117, 1-18.
31. Meyer, Catherine D. (2015). Transferring Customer Data in an Asset Sale. Available at: (https://www.pillsburylaw.com/en/news-and-insights/transferring-customer-data-in-an-asset-sale.html) Visited 2025/01/25.
32. Orrick. (2015). Fines Issued for Transfer of Customer Data in an M&A Asset Deal. Available at: (https://www.orrick.com/en/Insights/2015/08/Fines-Issued-for-Transfer-of-Customer-Data-in-an-MA-Asset-Deal) Visited 2025/1/17.
33. Panahi, Mahdi & Shams, Ahmad & Mohammad Taheri, Mahmood Reza. (1399). Explain the concept of property and their types in the virtual world. Islamic Law Research Journal, 21(1), 243-266. (In Persian)
34. Purtova, Nadezhda. (2009). Property in Personal Data: A European Perspective on the Instrumentalist Theory of Propertisation. European Journal of Legal Studies 2(3), Available at SSRN: https://ssrn. com/abstract-2363634.
35. Raysync. (2022). 3 Challenges Faced by Big Data Transfer Technology. Available at: (https://www.raysync.io/news/3-challenges-faced-by-big-data-transfer-technology/) Visited 2025/01/20.
36. Razavi, Seyyed Ali & Razavi, Seyyed Muhammad & Pasban, Muhammad Reza. (1398). The Legal Nature of Merger of Companies; A Comparative Study in Imamiyah Jurisprudence. Iranian and Egyptian Law, Civil Jurisprudence Doctrines, 19, 3-32.
37. Rejali, Mohsen & Rashvand, Mehdi & Badee Sanaye Esfahani, Amin. (1392). Legal Nature of Transferring Debts within Merging Public Companies and its impacts on Non-shareholder Creditors and Debtors. Dadgostari Legal Journal, 77(84), 70-102. (In Persian)
38. Saleh Abadi, Zahra & Soleiman Dehkordi, Elham & Hosseini, Saede. (1396). Principles governing the protection of personal data with emphasis on the Iranian legislative system. The Second International Conference

and the Fourth National Conference on Management and Humanities Research, Tehran, Iran. (In Persian)

39. Samuelson, Pamela. (2000). Privacy As Intellectual Property? Stanford Law Review, 52(5), 1-42.
40. Schwartz, Paul M. (2005), Property, Privacy, and Personal Data, HARVARD LAW REVIEW, 117, 2055-2128, Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=721642.
41. Singh, A. (2016). Protecting Personal Data as a Property Right, ILI Law Review, 123-139.
42. SNP. (2024). Data transformation challenges in mergers and acquisitions, Available at: (https://www.sn-pgroup.com/en/resources/blog/data-transformation-challenges-in-mergers-and-acquisitions/) Visited 2025/06/31.
43. Sogomi, Frankline & Thuranira, Monica & Kamau, Charles. (2022). Economic Impact of Mergers and Acquisitions in Corporate World: An African context. African Journal of Commercial Studies, 1, 15-26.
44. Stebbins, Ann Beth & Hartmann, Thad, (2025), Mergers & Acquisitions Laws and Regulations USA 2025, Available at: (https://iclg.com/practice-areas/mergers-and-acquisitions-laws-and-regulations/usa) Visited 2025/06/31.
45. Tabatabai Hesari, Nasrin & Sahranavard, Ghazaleh. (1403). Digital Assets as Security. Economic Law Journal, 31(26), 1-21. (In Persian)
46. Tabatabaei Nejad, Mohammad. (1389). Information as An Asset for Domestic Companies. The Second National Conference on Promoting Domestic Power, Tehran, Iran. (In Persian)
47. Taghavi Fard, Mohammad Taghi & Mohammad Reza, Taghavi & Faghihi, Mehdi and Jamshidi, Mohammad Javad. (2017). A Comparative Study on Information Privacy Protection Acts in Iran and Selected Countries. Majlis and Rahbord, 24(89), 301-333. (In Persian)
48. Tanveer, Hussain & Abongeh A, Tunyi & Jacob, Agyemang. (2023). Corporate governance transfers: the case of mergers and acquisitions. International Journal of Disclosure and Governance, 21, 543-567.
49. Termsfeed. (2024). Business Transfer Clause in Privacy Policy. Available at: (https://www.termsfeed.com/blog/business-transfer-privacy-policy/), Visited 2025/01/10.
50. Tienari, J. & Vaara, E. (2016). Identity construction in mergers and acquisitions: A discursive sensemaking perspective. Handbook of Organizational Identity, Oxford University Press, England.
51. Ureason. (2024). Data Sharing - The Barriers. Available at: (https://www.ureason.com/resources/data-sharing-part-2/) Visited 2025/01/14.
52. Van Erp, Sjef. (2023). The Future of Private Law between Sustainability Challenges and the Digital Revolution.'Managed Retreat' and Digital Assets as Examples. SSRN, 1-14.
53. Vrabec, Helena U. (2021). Data Subject Rights under the GDPR with a Commentary through the Lens of the Data-driven Economy. Oxford University Press, England.
54. Walton, Chris. (2024). Legal Aspects of Mergers and Acquisitions. Available at: (https://etonvs.com/ma/legal-aspects-of-mergers-and-acquisitions/) Visited 2025/01/26.
55. YING, HU. (2021). Private and common property rights in personal data, 173-201.
56. Zahedi, Mahdi & Chavoshi Lahrood, Ebrahim. (1401). Comparative Study of the principle of Numerus Clausus in the intellectual property rights. Comparative Law Review Journal, 13(2), 553-575. (In Persian)
57. Zand, Hossein & Ansari, Bagher. (1403). Data Protection in Iranian Statutory Law. Ed 2, Enteshar Company Publications, Tehran, Iran. (In Persian)